

İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Başvuru: 23.10.2023
Revizyon Talebi: 29.11.2023
Son Revizyon: 23.12.2023
Kabul: 25.12.2023

Yükseköğretim Kurumları Öğrencilerinin, Disiplin Cezaları Bakımından “Unutulma Hakkı”nı Kullanmalarının İnsan Hakları Açısından Gerekliliği ve Yöntemleri

The Necessity and Methods of Higher Education Institution Students' Exercise of the “Right to be Forgotten” in Terms of Disciplinary Punishments in Terms of Human Rights

Zehra Odyakmaz* , Kadircan Berkay Çakıralp**

Öz

Yükseköğretim kurumları öğrencilerinin aldıkları disiplin cezalarına ilişkin kayıtların silinmesine yönelik bir düzenleme bulunmaması, bu statüdeki bireylerin, unutulma hakkından yararlanmalarını olanaksız kılmaktadır. Hâlbuki yükseköğretim kurumları öğrencilerinin disiplin cezalarına ilişkin kayıtlar unutulma hakkı taleplerine konu olabilecek niteliktedir. Ayrıca Anayasa'nın “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5., “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17., “Özel hayatın gizliliği” kenar başlıklı 20. ve “Gençliğin korunması” kenar başlıklı 58. maddeleri gereğince devletin, bu kayıtlara ilişkin unutulma hakkını tanıma ve bu bağlamda etkili yasal başvuru yolları oluşturma yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Çalışmanın ilk kısmında unutulma hakkı kavramı irdelenecektir. Bu kapsamda öncelikle unutulma hakkının tanımı ve unsurları ile hakkın sahibi ve yükümlüsünün kimler olduğu, daha sonra hakkın temellendirilmesi ile hukukî niteliği ele alınacaktır. Bu kısımdaki son başlıkta ise unutulma hakkının sırasıyla Kıta Avrupası hukuk sisteminde ve Türk hukuk düzenindeki tarihsel gelişimi inceleme konusu yapılacaktır. Çalışmanın ikinci kısmında ise unutulma hakkının insan hakları ile ilişkisi ve yükseköğretim kurumları öğrencilerinin disiplin rejimi üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda ilk olarak unutulma hakkının başta bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü olmak üzere diğer temel hak ve özgürlüklerle ilişkisine değinilecek, ardından devletin unutulma hakkı kapsamındaki yükümlülükleri irdelenecektir. Nihayetinde yükseköğretim kurumları öğrencilerinin disiplin cezaları bakımından unutulma hakkından yararlanmaları konusunda Yükseköğretim Kanunu ve ilgili mevzuattaki hukukî boşluğun tespiti, bu haktan yararlanmalarının özellikle insan hakları açısından gerekliliği ve bu gerekliliğin yerine getirilmesinin hukukî dayanakları ile yöntemleri hususları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

Unutulma hakkı • Kişisel verilerin korunması • Google kararı • Sildirme hakkı • Yükseköğretim kurumları öğrencileri

Abstract

The absence of regulations governing the expungement of disciplinary penalties from records for higher education students prevents individuals in this status from exercising the right to be forgotten. However, records related to disciplinary penalties for these students may fall under the right to be forgotten. Furthermore, according to Article 5

* Sorumlu Yazar: Zehra Odyakmaz (Prof. Dr.) Ufuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ankara, Türkiye. E posta: odyakmaz.zehra@gmail.com ORCID: 0000-0003-2324-8554

** Kadircan Berkay Çakıralp (Avukat) Ankara Barosu, Ankara, Türkiye. E posta: kadircanberkay@gmail.com ORCID: 0009-0008-3778-1652

Atf: Odyakmaz, Zehra ve Çakıralp, Kadircan Berkay. “Yükseköğretim Kurumları Öğrencilerinin, Disiplin Cezaları Bakımından “Unutulma Hakkı”nı Kullanmalarının İnsan Hakları Açısından Gerekliliği ve Yöntemleri” (2023) 22 İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi 1. <https://doi.org/10.26650/ihid.22.001>

of the Constitution entitled “*The fundamental aims and duties of the State*”, Article 17 entitled “*Personal inviolability, corporeal and spiritual existence of the individual*”, Article 20 entitled “*Privacy of private life*” and Article 58 entitled “*Protection of youth*”, the State has a positive obligation to acknowledge the right to be forgotten regarding these records and to establish effective legal remedies in this context. The first part of the study delves into the analysis of the right to be forgotten. This includes defining the right, exploring its elements, identifying the owner and obligor of the right, discussing the justification and legal nature of the right. The historical development of the right to be forgotten in the Continental European legal system and the Turkish legal order is also examined in this section. In the second part of the study, the connection between the right to be forgotten, human rights, and the disciplinary regime of higher education students is highlighted. In this context, firstly, the relationship between the right to be forgotten and other fundamental rights, such as the right to information, freedom of expression, and freedom of the press, is discussed. Additionally, the state’s obligations concerning the right to be forgotten are analyzed. The study concludes by addressing the legal gap in the Higher Education Law and relevant legislation regarding the right to be forgotten concerning disciplinary penalties for higher education students. It emphasizes the necessity of enjoying this right, especially in the context of human rights, and explores the legal basis and methods for fulfilling this requirement.

Keywords

Right to be forgotten • Protection of personal data • Google decision • Right to erasure • Students of higher education institutions

Giriş***

Yükseköğretim kurumları öğrencilerinin aldıkları disiplin cezalarına ilişkin kayıtlar, ne kadar süreyle saklanmalıdır? Bu kayıtların süresiz şekilde muhafaza edilmesi ve hayatları boyunca kişilerin karşısına çıkarılması doğru mudur?

Bu gibi sorulara cevap arayan unutulma hakkı, bilgi saklama tekniklerindeki gelişmelerin karşısında bireylerin konumlarının zayıflamasının bir sonucudur. “*Bilgi olmadan iktidarın kullanılması ve bilginin iktidar ortaya çıkarmaması imkânsız*”¹ olduğundan veriler üzerindeki kontrol yetkisinin sahibine odaklanmak daha anlamlıdır. Unutulma hakkı; mahremiyetin istisna değil norm teşkil ettiği, işletme ve hükümet organlarının yerine bireylerin seçim hakkına sahip olduğu bir model değişimi önerir.²

Bu makalenin **konusu**; ilerleyen ve her bilgiyi saklayabilen teknolojinin bazen insanın özel hayatının gizliliği ile çatışabileceği, en doğal insan haklarını ihlâl edebileceği ve insana zarar verebileceğini incelemektir.

Çalışmamızın **amacı**; hayatının bir safhasında yanlışlık yaparak ceza almış birinin unutulma hakkından faydalanarak ömrünün şimdiki ve daha sonraki aşamalarında itibarını, muhafaza edebilmesinin mümkün olması gerektiğini ortaya koymak ve bu kapsamda Türk hukuk düzenindeki boşluğun giderilmesine katkı sunabilmektir. Böylece genç bir insan önemsiz bir hata nedeniyle erken yaşlarda kaybedilmemiş ve onun geleceği zedelenmemiş olacaktır.

Bu çalışmamızda “unutulma hakkı”nı **daraltarak** incelemeyi tercih ettik. Makalemizde konuyu yalnızca “yükseköğretim kurumları öğrencilerinin disiplin rejimi” ile **sınırlamayı** uygun gördük.

Bu makalede **vurgulamak** istediğimiz husus ise; unutulma hakkını insanlık onuruyla birlikte düşünmek ve özellikle gençlerin bugünü ve gelecekleriyle bağlantılı olarak “unutulma hakkı”nın önemini öne çıkarmak, çeşitli hukuk düzenlerindeki gelişmeleri izleyerek unutulma hakkına dair uluslararası birikimden yararlanmak ve böylece mümkün olduğu kadar fazla bir şekilde yargı kararlarında kullanılmasını sağlamaktır.

*** Kısaltmalar: AB: Avrupa Birliği; GDPR: Genel Veri Koruma Tüzüğü; RG: Resmî Gazete.

¹ Michel Foucault, ‘Prison Talk’ in Colin Gordon (ed), Colin Gordon and others (trs), *Power/Knowledge Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* (Pantheon Books) 52.

² Paul Alexander Bernal, ‘A Right to Delete?’ (2011) 2 *European Journal of Law and Technology* <<https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/75>> accessed 19 September 2023.

I. “Unutulma Hakkı” Kavramı

A. Unutulma Hakkının Tanımı ve Unsurları

Bir tanıma göre unutulma hakkı; “*Dijital hafızada yer alan bireye ait fotoğraf, kimlik bilgisi, adres ve diğer kişisel içeriğin, yine bireyin kendi talebi üzerine bir daha geri getirilemeyecek biçimde ortadan kaldırılması*”³ ni ifade eder³. Bu hak, “*Dijital geçmişte internet üzerindeki haklarında yer alan rahatsız edici içerikleri veya üzerinde hak sahibi oldukları kişisel verileri silme ve daha fazla yayılmasını önleme hakkı*” olarak da tarif edilmektedir.⁴

Unutulma hakkına ilişkin tanımlamalar, çoğunlukla dijital içerikleri kapsamakta, fiziksel ortamdaki bilgileri gözardı etmektedir. Hâlbuki unutulma hakkı, Sözüer’in de ifade ettiği gibi “*Bireyin geçmişte hukuka uygun olarak yayılmış ve doğru nitelikteki bilgilerin zamanın geçmesine bağlı olarak erişimden kaldırılması ya da gündeme getirilmemesini talep etme hakkı*”dır⁵.

Unutulma hakkı “alenileştirilmiş bilgi” ve “zaman” unsurlarından müteşekkil olup⁶ bu sonuncu tanım, unutulma hakkının ayırt edici unsurlarını daha doğru yansıtmaktadır. “Alenileştirilmiş bilgi” unsuruna göre unutulma talebine konu edilen bilgi dijital içeriklerle sınırlı değildir, dijital ortamdaki veriler gibi dijital olmayan, fiziksel ortamdaki veriler de hak kapsamındadır. Sözüer’in tanımı, bu hususu içermesi bakımından önemlidir. Ayrıca bu unsura göre unutulma talebine konu edilen bilgi doğru olmalıdır ve bu bilginin alenileştirilmesi başlangıçta hukuka uygundur.⁷ Hem kişinin kendi rızasıyla verdiği bilgiler hem de kendisinden habersiz olarak üçüncü kişiler tarafından oluşturulan, işlenen ve yayılan bilgiler bu kapsamdadır.⁸ Alenileşen doğru bilginin, bir süre sonra güncelliğini yitirmesi ve öğrenilmesini gerektirecek menfaati karşılayamaması veya karşılanmaması hallerinde hâlen alenî olması, veri sahibine unutulma yönünde bir hak tanınmasını gerektirir. Dolayısıyla unutulma hakkı, gerçek dışı bilgiler ile hukuka aykırı alenileşme faaliyetlerine yönelik iddiaları kaideten kapsamamaktadır.⁹

³ Serdar Gülener, ‘Dijital hafızadan silinmeyi istemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak “Unutulma Hakkı”’ (2012) (102) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 219, 226.

⁴ Şebnem Ahi, ‘Kişilere Kişisel Verileri Üzerinde Kontrol Yetkisi Veren Hak’ (2014) 42 (161) Bilişim Dergisi 98, 99.

⁵ Eren Sözüer, *Unutulma Hakkı - İnsan Hakları Hukuku Perspektifinden Bir İnceleme* (On İki Levha Yayıncılık 2017) 8.

⁶ Unutulma hakkının; kişi, bilgi ve zaman şeklinde üç unsurdan oluştuğu yönünde bkz. Ramazan Çağlayan, Mahmut Koca ve Rıza Saka, *Avrupa Birliği Hukuku, İdare Hukuku ve Ceza Hukuku Açısından Kişisel Verilerin İmhası* (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2022) 235-237.

⁷ Cemile Turgut, *Kişilik Hakkının Bir Görünümü Olarak Unutulma Hakkı* (On İki Levha Yayıncılık 2021) 239.

⁸ Yeşim Çelik, ‘Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı’ (2017) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 391, 401.

⁹ Sözüer (n 5) 8; Olcay Karacan, ‘Unutulma Hakkı ve Cinsel Saldırı Failleri’ (2022) 19 (1) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 191, 197; Turgut (n 7) 239. Karşıt görüş için bkz. Serdar Çelikel, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Kapsamında Veri Sorumlusu ve Veri Sorumlusunun Yükümlülükleri* (Seçkin Yayıncılık 2022) 170. ÇELİKEL, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun 7. maddesinde yer alan silme hakkının, yalnızca hukuka aykırı olarak işlenmiş verilere özgü bir yol olarak düzenlenmediğinden bahisle unutulma hakkı ve silme hakkı arasında talebe konu verinin başlangıçta hukuka uygun şekilde işlenmesine dayanılarak yapılan ayırımın pratikte işlevsiz olduğunu öne sürmekte ise de unutulma hakkı ile unutulma hakkının kullanılmasının araçlarından biri olan “silme” yöntemini bir tutmakta, dolayısıyla hatalı bir sonuca varmaktadır.

Unutulma hakkının “zaman” unsuru ise farklı değerler arasında bir denge unsuru işlevi görür.¹⁰ Hakkın talep edilebilmesi bakımından bilginin alenileşmesinin üzerinden belli bir zamanın geçmesi ile toplumun talebe konu veri üzerindeki ilgisinin kaybolması, veri sahibinin durumunda veya rızasında bir değişimin aranması doğaldır.¹¹ Gerçekten de kamunun öğrenmesinde güncel bir menfaat içeren bir bilgi hakkında unutulma hakkının kullanılması, başta ifade ve basın özgürlükleri olmak üzere birtakım temel hakların kullanılmasına ölçsüz bir müdahale teşkil edebilir.¹²

Gerçek kişilerin yanında tüzel kişilerin de bu haktan yararlanabileceği ileri sürülmektedir.¹³ Hakkın yükümlüsü olarak arama motorları gösterilmektedir. Ancak burada özel hayatın gizliliği hakkından doğan pozitif ve negatif ödevlerle yükümlü devlet gözardı edilmemelidir. Bireylerin bu haktan tam anlamıyla yararlanabilmesinin koşullarını oluşturmak bakımından nihaî yükümlü devlettir. Şirketlerin kuralları kendilerinin koyup kendilerinin uygulamalarını ifade eden self-regülasyon yöntemi hakkın korunması bakımından her zaman için yeterli olmayabilir.¹⁴

Unutulma hakkının, veriler üzerindeki kontrol yetkisinin şirket veya devlet gibi tüzel kişilerden bireylere kaydırılması eğilimine bağlı olarak “*Kişinin hakkındaki verileri sildirebilmeyi ve hatırlanmamayı isteme hakkını da kapsadığı*” belirtilmektedir.¹⁵ Böylece veri sahiplerine, kişisel verilerin içeriği doğru da olsa silinmesi için sorumluları zorlama, ilgili bilgilerin kaldırılmasını isteme hakkının yanında bunların hatırlatılmaması için gerekli önlemlerin alınmasını isteme yetkisi de tanınmış olur.¹⁶ Dolayısıyla ilgili bilginin kaldırılmasıyla tek başına unutulma hakkının gereği yerine getirilmiş sayılmaz. Aynı zamanda talebe konu veriyi yeniden işleme yasağına da daimî olarak uyulmasını sağlamak gerekir.

B. Unutulma Hakkının Temellendirilmesi

Unutulma hakkı kavramına hak temelli yaklaşımlar çeşitlidir.

Birinci yaklaşıma göre hatırlama ile unutulma arasında bozulan dengenin yeniden kurulabilmesi adına kullanıcılar bir tür son kullanma tarihi oluşturmalı ve böylece bu tarihten sonra verilerin silinmesi sağlanmalıdır.¹⁷ Bu öneri, bahsi geçen son kullanma

¹⁰ Turgut (n 7) 243.

¹¹ Sözüer (n 5) 8, 45-46; Turgut (n 7) 242-246; Çağlayan, Koca ve Saka (n 6) 237.

¹² Çağlayan, Koca ve Saka (n 6) 237.

¹³ Çelikel (n 9) 171-172; Can Yavuz, *İnternet'teki Arama Sonuçlarından Kişisel Verilerin Kaldırılması Unutulma Hakkı* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2020) 53-57.

¹⁴ Benzer görüş için bkz. Hasan Elmalıca, ‘Bilişim Çağının Ortaya Çıkardığı Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı’ (2016) 65 (4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1603, 1621.

¹⁵ Napoleon Xanthoulis, ‘The Right to Oblivion in the Information Age: A Human-Rights Based Approach’ (2013) 10 US-China Law Review 84, 87.

¹⁶ Çelik (n 8) 401.

¹⁷ Viktor Mayer-Schönberger, *Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age* (Princeton University Press 2009) 169-199; İrem Laçın, ‘Unutulma Hakkı’ (2015) 1 Doç. Dr. Melike Batur Yamaner’in Anısına Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 391, 404; Yavuz (n 13) 226.

tarihinin belirlenmesinde birey yerine şirketler ve devletlerin hâkim rolü üstlenerek iki grup arasında var olan güç asimetrisini devam ettirebilmesi ya da yeni asimetri alanları yaratabilmesi olasılığına binaen eleştirilmektedir.¹⁸ Ayrıca böyle bir tarih belirlemenin teknik olarak son derece zor olmasının yanında, bilhassa bilimsel araştırma faaliyetleri için önem arz eden dijital veri arşivlerini olumsuz yönde etkileyeceği de dile getirilmiştir.¹⁹ Ancak önerinin çıkış noktası; unutulma hakkına duyulan ihtiyacı ortaya koymaya elverişlidir.

Unutulma hakkının bir hak olarak kabûl edilmesi gerektiğine dair ikinci bir yaklaşım çocuk suçluluğu gibi durumların ardından kişilerin hayatta temiz bir sayfa açması fikrine dayanmakta olup daha çok toplum odaklıdır. Toplumun, ilgili kişiyi unutulma talebine konu geçmişiyle hatırlamamasına yöneliktir.²⁰ Son yaklaşım da benzer şekilde yeni bir başlangıç yapma olanağına vurgu yapmakta ve fakat bireyi ön plâna çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşım ilgili kişinin, geçmişinin hatırlanmasına yönelik bir korku yaşamamasına odaklanır.²¹ Son iki yaklaşım birbirini tamamlar nitelikte olup her ikisinin de “*Kişinin sosyal ve ekonomik yaşamını yeniden şekillendirmesine engel olan durumların ortadan kaldırılması*”nı²² amaçladığı söylenebilir.

Sonuç olarak hatırlamanın ve dolayısıyla verilerin muhafazasının kural halini alması, veri üzerindeki kontrolün kimde olduğu sorusunu önemli hale getirmekte ve unutulma hakkı denilen yeni bir hakkın tartışılmasına sebep olmaktadır.

C. Unutulma Hakkının Hukukî Niteliği

Unutulma hakkının hukukî niteliği konusunda farklı görüşler mevcuttur.

Kimileri bu hakkı yeni ve bağımsız bir hak olarak değil, kişisel verilerin korunmasına dair zaten uygulanagelen ilkelerin yeniden ele alınmış bir biçimi olarak nitelemektedir.²³ Gerçekten hem unutulma hakkı hem kişisel verilerin korunması kişisel veriler üzerinde serbestçe tasarruf edebilme fikrine dayanır.

Unutulma hakkının, silme hakkının farklı bir versiyonu olduğu da ileri sürülmüştür.²⁴ Hakkın öznesi yerine haktan doğan ödevin yükümlüsünü işaret ettiğinden ötürü unutulma hakkı kavramını kullanmayan Bernal’e göre bireyler, kendilerini ilgilendiren verilerin, veriyi kontrolünde bulunduranlarca silinmesini isteme hakkına sahiptir. Terwangne ise unutulma hakkının kapsamının, silme hakkının kapsamından

¹⁸ Yavuz (n 13) 227.

¹⁹ ibid. 227.

²⁰ Laçın (n 17) 46-47.

²¹ ibid. 47.

²² Xanthoulis (n 15) 85.

²³ Aydın Akgül, “Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: “Unutulma Hakkı” ve AB Adalet Divanı’nın “Google Kararı” (2015) (116) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 11, 16; Çelik (n 8) 400.

²⁴ Bernal (n 2).

daha geniş olduğuna işaret etmektedir. Çünkü unutulma hakkı, verilerin silinmesi talebinin yanında veri işleme süreçlerine itiraz hakkını barındırmakta, ayrıca bu süreçlerde verileri kontrolünde bulunduranlara hukukî bir sorumluluk yüklemektedir.²⁵ Hakikaten silme, unutulma hakkının kullanılmasının araçlarından sadece bir tanesine karşılık gelmektedir.

Vurguladığımız üzere teknolojik gelişmelerin yarattığı tehlikeler karşısında bireyin giderek zayıflayan konumu, kişisel verilerin silinmesine yönelik taleplerin, mahremiyeti ve kişilik haklarını korumakta yetersiz kalmasına sebebiyet vermiştir.²⁶ Özellikle başta devlet olmak üzere tüzel kişilerin neredeyse sınırsız bir biçimde veri işleminin olağan hale gelmesiyle mevcut düzenlemelerin yeniden ele alınması ihtiyacı belirlemiştir.²⁷ Ayrıca unutulma talebine konu bilginin doğru olması ve alenileştirme faaliyetinin hukuka uygun olması gerektiğinden, talep için ilgili bilginin yanlışlığı veya veri işleme faaliyetinin hukuka aykırı olmasını arayan kişisel verilerin korunması ilkeleri her zaman yeterli olamamaktadır.

Ancak unutulma hakkının da kişisel verilerin korunması hakkı gibi tamamen ayrı bir insan hakkı olmayıp, özel hayatın gizliliği hakkının bir gereği olduğu vurgulanmalıdır. Özel hayatın gizliliği hakkı, bireyin, fiziksel ve dijital alanlarda “insan onuru”na yaraşır muamele görmesini gerektirir²⁸. Bundan ötürü bireyin kişisel verilerinin kendi kontrolünde olması yönünde alınacak tedbirler, aslında özel hayatın gizliliğinin korunmasını amaçlamaktadır.²⁹

Ayrıca özel hayatın gizliliği bir temel hak olarak kavramlaştırılmış iken, bunun bir gereği olan kişisel verilerin korunmasının ve ilâveten unutulma hakkının ayrı bir temel hak kabul edilmesinin, “özel hayatın gizliliği hakkı” ile bahsi geçen haklar arasında sınır sorununu ortaya çıkarma riskini haiz olduğu, bunun da kimi zaman her iki hak tarafından da korunamayan alanların oluşmasına neden olabileceği, haklı olarak belirtilmiştir.³⁰

D. Unutulma Hakkının Tarihsel Gelişimi

Unutulma hakkının bugünkü anlamına kavuşması, tedricî (derece derece) bir tarihsel gelişmenin ürünüdür. Bu hakkın fikrî kökenlerinin 1970’li yıllardan itibaren

²⁵ De Terwangne Cecile, ‘The Right to Be Forgotten and the Informational Autonomy in the Digital Environment’ (Publications Office of the European Union 2013) Scientific analysis or review LB-NA-26434-EN-N, 196 <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC86750/jrc86750_cecile_fv.pdf> accessed 19 September 2023. Hukukî sorumlulukların farklılaşacağı yönünde ayrıca bkz. Murat Volkan Dülger, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku* (3. Baskı, Hukuk Akademisi 2020) 490.

²⁶ Elmalıcı (n 14) 1611-1612.

²⁷ Laçın (n 17) 399.

²⁸ Karacan (n 9) 200.

²⁹ Gökçe Çobansoy, ‘İnsan Hakları Açısından Kişisel Verilerin Korunması Sorunu’ (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü 2020) 64-65; Karacan (n 9) 200.

³⁰ Çobansoy (n 29) 70. Karşıt görüş için bkz. Baran Can Kaya, ‘Gelişen Teknolojiler Işığında Unutulma Hakkı’ (2023) 97 (4) İstanbul Barosu Dergisi 198, 214.

yerleşen ve Fransız hukukunda “*droit à l’oubli*”, İtalyan hukukunda “*diritto all’oblio*” şeklinde kullanılan kavramlara dayandığı kabul edilmektedir. İlk aşamada unutulma hakkının kapsamı sadece infaz aşaması tamamlanmış bulunan ceza mahkûmiyetlerine dair resmî kayıtlardan ibaret olmuştur.³¹

Unutulma hakkı daha sonra kişisel verilerin korunması hakkı üzerinden ve daha geniş bir kapsamla açıklanmıştır. Verilerin kontrolünün kimde olduğu sorusuna odaklanan unutulma hakkı, bu anlamda kişisel verilerin korunması hakkıyla yakından ilişkilidir. İki hak da bireylerin, kendi kişisel verileri üzerinde özgürce tasarruf edebilmesini amaçlar.

Alman Anayasa Mahkemesi’nin 1983 yılında verdiği bir kararda³² da görüldüğü üzere, insan onurunun korunması ile kişinin maddî ve manevî varlığını geliştirme hakları, “*enformasyonel self-determinasyon hakkı*”nı da içermektedir.³³

“*Enformasyonel self-determinasyon hakkı*”, bireyin kendisiyle ilgili bilgilerin geleceğini belirleme yetkisini ifade eder.³⁴ Alman Anayasa Mahkemesi bu kavramı temellendirirken, yukarıdaki yaklaşımımıza yakın bir biçimde hem topluma hem de bireye odaklanan bir yaklaşım sergilemiştir.³⁵

Böylece doğrudan unutulma hakkı adıyla olmasa da 1983 gibi erken bir tarihte kişinin kendileriyle ilgili bilgilerin geleceğini belirleme hakkına sahip olduğunun kabûlü önemli bir gelişme olup, unutulma hakkının tanınmasına doğru giden yolu açmıştır.

Nitekim “*enformasyonel self-determinasyon hakkı*” kavramının, Alman Anayasa Mahkemesi’nin kararından hemen sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin çeşitli kararlarına da yansdığı görülmektedir. Önceleri mutabık görüşlerde kendisine yer bulan bu kavram, zamanla çoğunluk tarafından da benimsenerek mahkemenin değerlendirmelerine konu olmuştur.³⁶

³¹ Bernal (n 2). SÖZÜER’in çalışmasında bu sınırlı anlamı karşılayacak şekilde “*analog unutulma hakkı*” terimi kullanılmış, “*dijital unutulma hakkı*” ise evrimci unutulma hakkı ve sildirme hakkı şeklinde iki ayrı görünümde incelenmiştir. Ancak çalışmamız kapsamında unutulma hakkı fiziksel ortamı da kapsayacak şekilde kullanıldığından bu ayırım benimsenmemiştir; bkz. Sözüer (n 5) 23-42.

³² [1983] Federal Almanya Anayasa Mahkemesi 65 BVerfGE 1.

³³ Akgül (n 23) 15; Yaşar Salihpaşaoğlu ve Burcu Değirmencioğlu, ‘Unutulma Hakkının Bir “İnsan Hakkı”na Dönüşme Yolculuğu’ (2020) 24 (2) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 361, 369-370.

³⁴ Elif Küzeci, ‘İstatistikî Birimler ve Bilgilerin Geleceğini Belirleme Hakkı’ (2014) 32 (1) İnsan Hakları Yıllığı 53, 56.

³⁵ Julie Ringelheim, ‘Processing Data on Racial or Ethnic Origin for Antidiscrimination Policies: How to Reconcile the Promotion of Equality with the Right to Privacy?’ (2007) <<https://papers.ssrn.com/abstract=983685>> accessed 19 September 2023, 25.

³⁶ Mutabık görüşler için bkz. *Malone v the United Kingdom* [1984] ECtHR 8691/79; *Youth Initiative for Human Rights v Serbia* [2013] ECtHR 48135/06; *Magyar Helsinki Bizottság v Hungary* [2016] ECtHR [GC] 18030/11. Mahkemenin değerlendirmeleri için bkz. *M.L and W.w v Germany* [2018] ECtHR 60798/10, 65599/10, p. 87; *Benedik v Slovenia* [2018] ECtHR 62357/14, p. 103; *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v Finland* [2017] ECtHR [GC] 931/13, p. 137.

Unutulma hakkı 2012 yılının başlarında Avrupa Komisyonu’nun adalet, temel haklar ve vatandaşlıktan sorumlu üyesi Viviane Reding tarafından yapılan açıklama ile sürekli bir gündem maddesi haline gelmiştir.³⁷

Bu süreçte hakkın tanınmasına ilişkin bazı ulusal çabalar³⁸ mevcutsa da asıl belirleyici olay, Avrupa Birliği Komisyonu’nun, 95/46/EC sayılı Kişisel Verilerin Korunması Direktifi’nin yeniden gözden geçirilmesi yönündeki önerisidir. Unutulma hakkı, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi’ne sunulan önerinin “*Düzeltilme ve Silme*” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde, 17. maddede düzenlenmektedir.

Söz konusu taslak metin henüz yürürlük kazanmamışken Avrupa Birliği Adalet Divanı (Divan) tarafından verilen 13 Mayıs 2014 tarihli Google v. Costeja Gonzalez kararı ile unutulma hakkına ilk kez hukukî dayanak kazandırıldığı söylenebilir. Sosyal güvenlik borçlarını ödeyemediği için haciz işlemiyle karşılaşan bir kişinin talebi üzerine yerel mahkeme tarafından olaya ilişkin 1998 tarihli haberlerin Google arama motorundan silinmesine karar verilince, Google’ın itirazı üzerine uyuşmazlığa bakan üst mahkeme Divan’dan görüş istemiştir. Divan, öncelikle uyuşmazlığın çözümünün, 95/46/EC sayılı Direktif ile AB Temel Haklar Şartı’nın 8. maddesinin yorumlanmasıyla ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Özel hayatın gizliliği hakkının, arama motorlarının ekonomik menfaatleri ile kamunun bilgi edinme hakkının üzerinde olduğunu belirttikten sonra kamunun geçmişe yönelik bilgiyi edinmesinde üstün bir yarar olduğu hallerin istisna tutulacağını ifade etmiştir. Talebe konu veriler, “*Geçersiz, eksik, tamamen ilgisiz veya sonradan ilgisiz hale gelmiş*” ise talep üzerine arama motorları “*veri denetçisi (controller)*” sıfatıyla- verileri içeren bağlantıları arama sonuçlarından çıkarmakla yükümlüdür.³⁹ Ancak bu hak mutlak olmayıp özellikle ifade ve basın özgürlükleri ile her somut olayın kendine özgü koşulları ışığında dengelenmesi gerekir.⁴⁰ Bu dengeleme sırasında, talebe konu bilginin niteliği, veri sahibi için taşıdığı anlam ve kamunun bilgiye ulaşmaktaki menfaati esas alınacaktır.⁴¹

Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın kararından sonra söz konusu hak, 14.06.2016 tarihli ve 2016/679 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün (Tüzük) 17. maddesinde “*Unutulma ve Silinme Hakkı (Right To Be Forgotten and To Erasure)*” başlığıyla düzenlenmiştir. Böylece unutulma hakkı için ilk kez norm düzeyinde bir hukukî dayanak oluşturulmuştur. Buna göre maddede öngörülen durumlarda veri sahibi kendisi ile ilgili kişisel verilerin herhangi bir gecikmeye mahal verilmeksizin silinmesini

³⁷ Viviane Reding, ‘The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age’ (2012) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_12_26 accessed 19 September 2023.

³⁸ Bu konuda bkz. Laçın (n 17) 396-397.

³⁹ *Google Spain SL and Google Inc v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González* [2014] ECJ Case C-131/12, p. 41.

⁴⁰ *ibid.* p. 74, 76, 81.

⁴¹ *ibid.* p. 81, 97, 99; Elmalica (n 14) 1616.

talep etme hakkına sahiptir. Bu hak, Tüzük'ün 13. maddesi ile bir arada değerlendirildiğinde unutulma hakkının kapsamının yalnızca verilerin silinmesi talebini değil, aynı zamanda bir daha işlenmemesi talebini de içerdiği görülmektedir.

Ancak ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkının kullanılması, veri sorumlusunun tâbi olduğu Avrupa Birliği veya üye devlet hukukunda veri işleme mecburiyeti bulunması, kamu yararına gerçekleştirilen bir görevin yerine getirilmesi, resmî bir yetkinin kullanılması, kamu sağlığına ilişkin olması, kamu yararı, bilimsel veya tarihî araştırmalarda arşivleme ya da istatistikî amaçlı kullanılması ile hukukî iddiaların oluşturulması, kullanılması veya savunulması durumlarında gerekli olduğu ölçüde unutulma hakkına ilişkin taleplerin uygulanmayacağı Tüzük'ün 17. maddesinde belirtilmiştir.

Avrupa Birliği Adalet Divanı kararı dijital ortamdaki verilere özgü olmasına rağmen Genel Veri Koruma Tüzüğü ile dijital ve fiziksel ortam ayırımına gidilmemiş, unutulma hakkı her ikisi için de tanınmıştır.

Divan'ın kararı ve Tüzük'ün düzenlemesi ile genel bir çerçeve belirlenmiş, hakkın uygulanmasına dair ayrıntıların oluşturulması ise bir çalışma grubuna bırakılmıştır. Nitekim Madde 29 Çalışma Grubunun⁴² 26 Kasım 2014 tarihli kılavuzu⁴³ ile söz konusu boşluk doldurilmaya çalışılmıştır. AB Adalet Divanı'nın 13 Mayıs 2014 tarihli Google Unutulma Hakkı Kararının Uygulanması Hakkında Yönerge başlıklı kılavuz ile unutulma hakkının uygulanmasına yönelik, arama motorlarının gelen talepleri değerlendirirken esas almaları gereken kriterler belirlenmiştir. Böylece unutulma hakkının kullanılmasına ilişkin hukukî öngörülebilirliğin sağlandığı söylenebilir.

Sonuç olarak; Avrupa Birliği'nin dijital hizmet sağlayıcı şirketler ile kullanıcılar arasındaki ilişkiyi, eski tarihli düzenlemelerin ortaya çıkardığı uygulama farklılıklarını gidermek ve AB'nin ekonomik menfaatlerini korumak amacıyla hak temelli olarak yeniden düzenleme motivasyonunun da etkisiyle unutulma hakkının Kıta Avrupası'nda yerleştiği söylenebilir.⁴⁴ Buna karşılık Amerika Birleşik Devletleri'nde unutulma hakkı, ifade özgürlüğüne potansiyel bir tehdit olarak algılanmış ve aynı oranda benimsenmemiştir.⁴⁵

⁴² Madde 29 Çalışma Grubu, 95/46/EC sayılı AB Direktifi uyarınca GDPR'nin yürürlük tarihi olan 25.05.2018'e kadar veri koruması ile mahremiyet konularını ele almak üzere oluşturulmuş, bağımsız bir otoritedir.

⁴³ Article 29 Data Protection Working Party, "Guidelines on the Implementation of The Court Of Justice of the European Union Judgment on 'Google Spain and Inc v. Agencia Española De Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González' C-131/12", 14/EN WP 225, 26 November 2014.

⁴⁴ Güleler (n 3) 232-233. Kişisel verilerin korunmasına dair kuralların Kıta Avrupası'nda yerleşmesinde de temel hak özgürlüklerin korunmasının yanı sıra başta elektronik ticaret olmak üzere global ticaretin önündeki engelleri kaldırma motivasyonunun güçlü olduğunu belirtmiştir, bkz. Çelik (n 8) 399.

⁴⁵ Akgül (n 23) 26; Güleler (n 3) 226-228; Sinan Sami Akkurt, '17.06.2015 Tarih, E. 2014/4-56, K. 2015/1679 Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı ve Mukayeseli Hukuk Çerçevesinde "Unutulma Hakkı" ' (2016) 65 (4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2605, 2618; Selda Akgül Yücesoy, 'Teknoloji ve İnternetin Gelişimiyle Yaşanan Hukukî Bir Sorun Kişisel Verilerin Dijital Hafızalardan Silinmesi Talebi: Unutulma Hakkı' (2016) Yeni Türkiye 785, 24 numaralı dipnot.

E. Unutulma Hakkının Türk Hukukundaki Gelişim Süreci

Unutulma hakkının Türk hukukundaki gelişim süreci de Kıta Avrupası’nda olduğu gibi tedricidir. İlk olarak daha sonra kadük olacak 2008 tarihli Kişisel Verilerin Korunması Kanunu tasarısının⁴⁶ 12. maddesinde sildirme, yok ettirme hakkı olarak düzenlenmiş olup, ilgili hüküm henüz tasarı aşamasındayken Anayasa’nın 20. maddesinde yapılan 12.09.2010 tarihli değişiklikle⁴⁷ kişisel verilerin silinmesini talep hakkı şeklinde görünüm kazanmıştır.

Doğrudan unutulma hakkı kavramının kullanıldığı ilk hukukî dayanak ise Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 17.06.2015 tarihli bir kararıdır.⁴⁸ Cinsel taciz mağduru bir kişinin, isim ve soyisim bilgilerine bilimsel bir eserde aynen ver verilmesine itiraz ettiği uyuşmazlıkta Yargıtay, unutulma hakkını Türk hukukunda ilk kez tanımlamıştır. Buna göre; “*Unutulma hakkı; üstün bir kamu yararı olmadığı sürece, dijital hafızada yer alan geçmişte yaşanan olumsuz olayların bir süre sonra unutulmasını, başkalarının bilmesini istemediği kişisel verilerin silinmesini ve yayılmasının önlenmesini isteme hakkı olarak ifade edilebilir.*

Bu hak bir yandan kişiye ‘geçmişini kontrol etme’, ‘belirli hususların geçmişinden silinmesini ve hatırlanmamayı isteme hakkı’ sağladığı gibi, diğer yandan muhataplarına kişi hakkındaki bir kısım bilgilerin üçüncü kişilerin kullanmamasını veya üçüncü kişilerin hatırlanmamasına yönelik önlemleri alma yükümlülüğü yükler.”

Divan’ın kararının etkilerinin gözlenebildiği kararda Divan’dan farklı olarak unutulma hakkının yalnızca dijital ortamdaki verileri kapsamadığı, bilakis fiziksel ortamdaki verileri de kapsadığı belirtilmiştir. Böylece Türk hukukunda unutulma hakkının kapsamı, daha en baştan hem dijital hem de fiziksel ortamdaki verileri içine alacak şekilde geniş tutulmuştur.

Anayasa Mahkemesi de 1998 ve 1999 yıllarında hakkında yapılan ceza yargılaması sonucunda ilgisinin adli para cezası ödemeye mahkûm edildiğine dair, internet sitesinde yer alan haberlerin yayından kaldırılması talebi hakkında verdiği 03.03.2016 tarihli kararıyla Divan ve Yargıtay’ın kararlarına atıfta bulunarak unutulma hakkını özel hayatın gizliliği hakkının bir unsuru olarak ele almış, bu hak ile ifade ve basın özgürlükleri arasında bir denge kurulması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁹

⁴⁶ B.02.KKG.0.10/101-902/1812 sayılı ve 22.04.2008 tarihli Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı, <<https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D23/Y2/T1/WebOnergeMetni/7d2ffff0-9704-49a8-a725-bb1530c31c2c.pdf>> Erişim Tarihi: 19 Eylül 2023.

⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5982, Kabul Tarihi: 07.05.2010, RG 13 Mayıs 2010/27580.

⁴⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 4-56/1679, 17.06.2015.

⁴⁹ *NBB Başvurusu* [2016] Anayasa Mahkemesi 2013/5653, 24/8/2016-29811 RG. N.B.B. başvurusu kararı, Anayasa Mahkemesi’nin unutulma hakkın ele aldığı ilk karar olmak bakımından önem arz etmektedir. Mahkeme daha sonra bu kararındaki ölçütleri yenilemiş ve istikrara kavuşturmuştur; bkz. *Ali Kızılcık Başvurusu* [2017] Anayasa Mahkemesi 2014/5552, 14/12/2017-30270 RG; *CK Başvurusu* [2018] Anayasa Mahkemesi 2014/19685, 17/5/2018-30424 RG.

Unutulma hakkının anayasal düzeyde kabul görerak temel ilkelerinin belirlenmesi ve yargı nezdinde tanımlanmasının ardından 24.03.2016 tarihinde Kişisel Verilerin Korunması Kanunu⁵⁰ kabul edilmiştir. Kanun'un 11. maddesiyle kişilere kişisel verilerin silinmesini veya yok edilmesini isteme hakkı tanınmış, hakkın kullanılması ise veri işlemeyi gerektiren sebeplerin ortadan kalkması şartına bağlanmıştır.

Ancak adı geçen hukukî kaynaklar ile esasen unutulma hakkının değil, hukuka aykırı şekilde işlenen veya yanlış bilgilerin sildirilmesini ifade eden ve aslında kişisel verilerin korunması hakkının bir aracı olan "silme" yönteminin güvence altına alındığını belirtmeliyiz. Adı geçen normların hiçbirinde "unutulma hakkı" kavramı kullanılmamış, Yargıtay'ın kararında ise aslında kişilik haklarıyla ve mahremiyetle ilgili olarak görülmesi gereken⁵¹ uyuşmazlık, "unutulma hakkı" altında değerlendirilmiştir. Gerçek anlamda unutulma hakkına ise Anayasa Mahkemesi'nin kararında yer verilmiştir. Yine de Türk hukukunda unutulma hakkına ilişkin normatif boşluğun yargı kararlarıyla doldurulması olumlu bir gelişmedir.⁵²

Böylece tanınan unutulma hakkının uygulanmasına dair ayrıntılar ise Avrupa Birliği hukukunda olduğu gibi katı kurullarla belirlenmemiş ve uygulamaya bırakılmıştır. Nitekim Madde 29 Çalışma Grubu'na benzer şekilde Kişisel Verileri Koruma Kurulu da 23.06.2020 tarihli kararı⁵³ ile arama motorlarının, unutulma hakkına yönelik talepleri değerlendirirken veri sahibinin temel hak ve özgürlükleri ile kamunun bilgi edinme hakkı arasında kuracakları dengede dikkate almaları gereken ölçütleri, tahdidî olmayan bir biçimde sıralamıştır. Bunlardan bazıları veri sahibine özgü nitelikler olup veri sahibinin kamusal yaşamda oynadığı rol, veri sahibinin çocuk olması, talebe konu bilginin kişinin kendisinin talep konusu veriyi kaldırma imkânının bulunmaması şeklinde sıralanmıştır. Bazıları ise doğrudan talebe konu bilginin niteliğine ilişkindir. Bunlar da doğru olması, kişinin çalışma hayatıyla ilgili olması, suç niteliği taşıması, özel nitelikli (hassas) kişisel veri niteliğinde olması, güncel olması, kişi hakkında ön yargı edinilmesine sebep olması, kişi hakkında kimlik hırsızlığı veya takip edilme gibi riskler doğurması, gazetecilik faaliyeti kapsamında işlenen verileri içermesi, alenileştirilmesi yönünde yasal bir zorunluluk olması, cezayı gerektiren bir suça ilişkin olması hususlarıdır.

Tüm bu sürecin ardından unutulma hakkı, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun⁵⁴ (Ombudsmanlık) kararlarına da yansımıştır. Kurumun, öğrenci disiplin cezalarına ilişkin

⁵⁰ Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Kanun Numarası: 6698, Kabul Tarihi: 24.03.2016, RG 7 Nisan 2016/29677.

⁵¹ Benzer görüş için bkz. Turgut (n 7) 240.

⁵² Benzer görüş için bkz. Çelik (n 8) 403.

⁵³ *Kişilerin Ad ve Soyadı ile Arama Motorları Üzerinden Yapılan Aramalarda Çıkan Sonuçların İndeksten Çıkarılmasına Yönelik Talepler* [2020] Kişisel Verileri Koruma Kurulu 2020/481.

⁵⁴ Kamu Denetçiliği Kurumu; kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere kurulmuş otoritedir.

tutulan sicillerle ilgili net düzenlemeler yapılması taleplerini içeren başvurularda yakın zamana kadar “unutulma hakkı” kavramını kullanmadan değerlendirme yaptığı görülmektedir.⁵⁵ Son zamanlarda ise yükseköğretim kurumları öğrencilerinin anlık hataları nedeniyle aldıkları disiplin cezalarının neredeyse bir ömür boyu öğrenci dosyalarında saklanması kabul edilemez olduğundan bahisle öğrencilerin unutulma hakkından yararlandırılmaları yönünde tavsiye kararı vermektedir.⁵⁶

II. Disiplin Cezaları Bakımından Yükseköğretim Kurumları Öğrencilerinin “Unutulma Hakkı”nın İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi

A. Unutulma Hakkı ve İnsan Hakları

Birey hakkında güncel olmayan verilerin saklanabiliyor olmasından⁵⁷ doğan unutulma hakkının; tamamen bağımsız bir insan hakkı olmayıp, insan haklarından özel hayatın gizliliği hakkının getirdiği bir hukukî hak olduğu ifade edilmişti. Burada unutulma hakkı ile insan haklarının ilişkisini irdelemek gerekir.

Özel hayatın gizliliği hakkı, özerklik ve insan onuru değerlerine dayalı olup bireylerin maddî ve manevî varlıklarını özgürce geliştirebilecekleri bir alan sunmayı amaçlar. Kendisi hakkındaki verilerin kontrolü, devletler veya şirketler gibi başka otoritelerde olan bir kişinin hayatına özgürce devam etmesi pek mümkün olmadığından unutulma hakkı, ifade özgürlüğü, barışçıl toplanma ve dernek kurma özgürlüğü ve inanç özgürlüğü gibi başka temel hakların kullanılmasına bir ön koşul teşkil eder.

Ancak unutulma hakkı ile söz konusu haklar her zaman için uyum içerisinde görünmez. Bazen bu hakların çatışması söz konusu olabilir. Böyle durumlarda unutulma hakkı, başta bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü olmak üzere diğer temel hak ve özgürlüklerle bir denge içerisinde yorumlanmalıdır. Bu denge arayışında unutulma hakkının araçları özellik arz eder. Kişisel Verileri Koruma Kurulu’nun 23.06.2020 tarihli kararında da belirtildiği üzere unutulma hakkının yerine getirilmesi amacıyla somut olayın koşullarına en uygun olan yöntemin benimsenmesi gerekir.

Türk pozitif hukukunda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında silme, yok etme veya anonim hale getirme ve 5651 sayılı ve 4 Mayıs 2007 tarihli İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun uyarınca içeriğin yayından çıkarılması ile erişimin engellenmesi yöntemleri benimsenmiştir. 29 Temmuz 2020 tarihli kanun

⁵⁵ 2020/13099 [2020] Kamu Denetçiliği Kurumu 2020/77235-S.20.84021; 2020/3042 [2020] Kamu Denetçiliği Kurumu 2020/7273-S.20.11515; 2019/16150 [2020] Kamu Denetçiliği Kurumu 2020/4060-S.20.6491.

⁵⁶ 2022/9421 [2022] Kamu Denetçiliği Kurumu 2022/15246-S.22.23349.

⁵⁷ Leyla Şenel, *Anayasalarda İnsan Hak ve Özgürlüklerinin Tanınması Sorunu* (On İki Levha Yayıncılık 2020) 235.

değişikliği ile bunların yanına indeksten çıkarma, yani arama motorları ile ilişkilendirilmeme yöntemi de eklenmiştir.⁵⁸

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin değerlendirmesinde unutulma hakkının yerine getirilmesi amacıyla farklı araçların benimsenebileceğini, ancak diğer özgürlüklerle âdil bir denge kurulması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁹ Bu amaçla yapılacak değerlendirme neticesinde benimsenecek yöntemin, “ölçülülük ilkesi”ne aykırı olmaması gerekir. Hakkı sınırlamak için başvuru aracının, sınırlama amacını gerçekleştirmeye elverişli, amaç açısından gerekli olmasını ve amaç ile aracın ölçüsüz bir oran içinde bulunmamasını ifade eden ölçülülük ilkesi gereğince, örneğin zorunlu değilse internet yayınının tümüne yönelik erişimin engellenmesi yerine kısmî erişimin engellenmesi yöntemi tercih edilmelidir.⁶⁰

Unutulma hakkının insan haklarıyla ilişkisi bağlamında son olarak devletin yükümlülüklerine değinmek gerekir. Anayasa'nın “Devletin temel amaç ve ödevleri” kenar başlıklı 5. maddesine göre “insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak” görevi olan devlet; 17. ve 20. maddelerde ifadesini bulan maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile özel hayatın gizliliği hakkı bağlamında birtakım negatif ve pozitif yükümlülüklerle sahiptir.

Negatif yükümlülükleri gereğince kişilerin özel hayatlarına hukuka aykırı şekilde müdahalede bulunma yasağına uymakla ödevli olan devletin, pozitif yükümlülüklerine göre kişilerin özel hayatın gizliliği haklarını etkin bir biçimde kullanabilecekleri bir ortamı yaratması ve yaşatması gerekir. Bu ödevin başlıca gereği, etkili yasal başvuru yolları oluşturarak kişilerin dijital veya fiziksel ortamdaki verileri nedeniyle başkalarında oluşabilecek ön yargılara maruz kalmadan, hayatlarına özgürce devam etmelerini sağlamaktır.

B. Yükseköğretim Kurumları Öğrencilerinin Disiplin Cezaları Bakımından Unutulma Hakkı

1. Yükseköğretim Kurumları Öğrencilerinin Disiplin Cezaları Bakımından Unutulma Hakkının Tanınmasının Gerekliliği

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun “Tanımlar” başlıklı 3. maddesi uyarınca yükseköğretim, “*Millî eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim ve öğretimin tümü*”nü ifade eder. Yükseköğretim

⁵⁸ Görüldüğü üzere Kişisel Verileri Koruma Kanunu'nda “unutulma hakkı” ifadesi yer almamaktadır. Bunun sebebi, hazırlandığı tarih itibarıyla Kanun'un mehzazının bu ifadeyi de içeren GDPR değil, 95/46/EC sayılı Direktif olmasıdır. Kanun'da daha sonra yapılan değişikliklerde bu eksiklik giderilmemiştir.

⁵⁹ *NBB Başvurusu* (n 49) p. 52, 66.

⁶⁰ Ancak hakkın Türkiye'deki uygulamasının, ekseriyetle haber ve içeriklerin erişime engellenmesi, yayın ve arşivlerden çıkarılması, dolayısıyla külliye yok edilmesi şeklinde süregeldiği ve adeta bir sansür aracına dönüştüğü vurgulanmaktadır. Yaman Akdeniz, ‘Hafızamız Siliniyor İnternet Sansürlerinin Unutulma Hakkı Boyutu’ (İfade Özgürlüğü Derneği 2022) 3, 94; Yavuz (n 13) 166-172.

kurumları ise “üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarıdır.” İşte bu kurumlarda ön lisans, lisans ve lisans üstü programlarına örgün, açık, dışarıdan (ekstern) veya yaygın eğitim türlerinden biri bakımından kayıtlı öğrenciler, yükseköğretim kurumları öğrencilerini teşkil eder.

Unutulma hakkı bakımından yükseköğretim kurumları öğrencilerinin durumu özellik arz eder. Zira kişisel verilere yönelik muhtemel risklerin gençler açısından oldukça yüksek olduğu belirtilmektedir.⁶¹ İdare hukukunda yetki istisna, yetkisizlik kural teşkil ettiğinden idarelerin unutulma hakkı kapsamındaki talepleri yerine getirerek gençleri muhtemel risklerden koruyabilmeleri için bu konuda açıkça yetkilendirilmiş olması gerekmektedir.⁶² Ancak Kamu Denetçiliği Kurumu’nun (Ombudsmanlık) kararlarında da ortaya konulduğu üzere yükseköğretim kurumları öğrencilerinin disiplin cezalarının ilgili sicilden silinmesine yönelik bir hukukî boşluk mevcuttur.

Yükseköğretim kurumları öğrencilerinin disiplin rejimi, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarına yansıdığı tarih itibarıyla Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği⁶³ ile Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumları Sicil Yönetmeliği’nde⁶⁴ düzenlenmekte ve her iki düzenlemede de silmeye yönelik bir norm bulunmamaktaydı. Söz konusu yönetmelikler ilga edilmiş olup yükseköğretim kurumları öğrencilerinin disiplin rejimi, Yükseköğretim Kanunu’nun 02.02.2023 tarih ve 7437 sayılı Kanun’un⁶⁵ 2. maddesiyle değiştirilen “*Öğrencilerin disiplin işleri*” başlıklı 54. maddesinde düzenlenmektedir.

Ancak mevcut hâliyle Yükseköğretim Kanunu’nda da öğrencilere verilecek disiplin cezaları kayıtlarının saklanma süresine, diğer kurum ve kuruluşlara verilme koşullarına ve silinmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu kayıtlar, yalnızca yasama organı tarafından çıkarılacak bir af kanunu ile silinebilmekte, bu da hukukî öngörülebilirliği ortadan kaldırmaktadır.

Öğrenci disiplin cezalarına ilişkin veriler, ilgili sicile işlendiği tarih itibarıyla doğru ve bu verilerin sicile işlenmesi faaliyeti ilgili yasanın zorlamasından

⁶¹ Güleler (n 3) 230.

⁶² Benzer görüş için bkz. Çağla Tansuğ, ‘İdare Hukuku Perspektifinden Unutulma Hakkı’ (2021) (2) Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1565, 1580.

⁶³ Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik’in 1. maddesi aracılığıyla ilga edilmiştir, RG 11 Mart 2023/32129.

⁶⁴ Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumları Sicil Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik’in 1. maddesi aracılığıyla ilga edilmiştir, RG 6 Ekim 2023/32331.

⁶⁵ Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 7437, Kabul Tarihi: 02.02.2023, RG 9 Şubat 2023/32099.

kaynaklandığından hukuka uygundur. Dolayısıyla gerek fiziksel ortamda tutulan gerek dijital ortamda⁶⁶ saklanan sicil kayıtları, unutulma hakkının konusunu oluşturabilecek niteliktedir. Öyleyse sicile kaydın gerçekleştiği tarihin üzerinden belli bir zaman geçmesiyle söz konusu kayıtlar güncelliğini yitirdiğinde veri sahiplerinin unutulma hakkından yararlanmasını sağlamak gerekir. Devletin, özel hayatın gizliliği hakkı uyarınca pozitif yükümlülüklerinden biri de bu yetkiyi tanımaktır. Devlet, hakkın kullanımına ilişkin kapsam ve usûlleri yükseköğretim kurumlarının inisiyatifine bırakmadan yeterli açıklıkla tanımlamalı; kamuya açık, erişilebilir ve öngörülebilir düzenlemeler yapmalıdır.⁶⁷ Bu nitelikteki düzenlemeler de tüm öğrencilere eşit bir biçimde uygulanmalıdır.

Gençlerin hayatlarında yeni bir sayfa açma olanağını kullanmalarına engel olmamak; unutulma hakkını yalnızca bireysel değil ve fakat toplumsal açıdan da ele alan yaklaşımla da uyumludur. Bireyin mahremiyetine aşırı vurgu yapmadan, bireyi toplum pahasına değil, toplumla birlikte koruyan bir anlayış⁶⁸ geliştirmek bugün için devletin en önemli ödevlerindedir. Karşılaştırmalı hukukta ayrı bir başlık altında gençlere yönelik hüküm içeren az sayıdaki anayasa metninden biri olarak gösterilen⁶⁹, program hüküm⁷⁰ niteliğindeki “*Gençliğin korunması*” kenar başlıklı 58. maddenin bir gereği de Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin olası risklerden korunması ve birey olarak özerkliklerini öne çıkaran bir yaklaşımın özümsemesidir.⁷¹ Söz konusu hükmün, yazıldığı tarih itibarıyla unutulma hakkını kapsayabileceği henüz düşünülmemişse de hükmün amaçsal yorumu, gençlerin teknolojinin yarattığı risklerden korunmasını da gerektirir.

Birey, gençken bir defaya mahsus karıştığı kötü bir olaydan ötürü geleceğini korku içinde geçirmemeli, özgürce yaşayabilmelidir. Kişinin, üniversite mezuniyetinin üzerinden yıllar geçmesinin ardından yurt içi veya yurt dışında lisansüstü öğrenim veya burs için yapacağı başvuruda, iş görüşmesinde artık hatırlamadığı, hatırlamak istemediği ve hatırlanmasında da güncel bir yararın bulunmadığı basit bir disiplin cezasının önüne çıkarılması, yalnız itibarını zedelemekle kalmayıp ekonomik anlamda özgürlüğünü de ihlâl edebilecek niteliktedir.⁷²

⁶⁶ Öğrenci disiplin cezaları, Yükseköğretim Bilgi Sistemi (YÖKSİS) isimli dijital ortama da aktarılmaktadır.

⁶⁷ Kamuya açıklık, erişilebilirlik ve öngörülebilirlik unsurları hakkında bkz. *The Sunday Times v the United Kingdom (no 1)* [1980] ECtHR 57583/10, 1245/11, 4189/11 p. 49; *Necmiye Çiftçi ve Diğerleri Başvurusu* [2014] Anayasa Mahkemesi 2013/1301, p. 55.

⁶⁸ David Vincent, *Mahremiyetin Kısa Tarihi* (Çev. Orhan Düz, Fol Kitap 2022) 232.

⁶⁹ Selçuk Abdullah Evliyaoglu, ‘Dünya Anayasalarında “Gençlik Hakları” ile İlgili Maddeler ve Türkiye’deki Duruma İlişkin Bir Değerlendirme’ (2021) (88) EKEV Akademik Dergisi 479, 494.

⁷⁰ Program hükümler, doğrudan uygulanamayan hükümleri niteler. Bu tür düzenlemeler, yasama organına siyasal nitelikte yol göstermektedir.

⁷¹ ‘Gençler ve Anayasa Yeni Anayasa Yapım Sürecinde Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)’nın Önerileri ve 1982 Anayasası’nın Gençlik Temelinde Gözden Geçirilmesi’ (Toplum Gönüllüleri Vakfı 2012) <<https://www.tog.org.tr/wp-content/uploads/2018/12/Genc%CC%A7ler-Anayasada-Nas%C4%B11-01mal%C4%B1-TOG-Go%CC%88ru%CC%88%CC%A7u%CC%88.pdf>> Erişim Tarihi 19 Eylül 2023, 5.

⁷² Akkurt (n 45) 2616.

Kaldı ki unutulma hakkının koruduğu değerler yalnızca geleceğe yönelik değildir; bugüne de ilişkindir.⁷³ Yükseköğretim Kanunu’nun “*Öğrencilerin disiplin işleri*” başlıklı 54. maddesinin onuncu fıkrasına göre “disiplin cezaları” öğrenciye burs veya kredi veren kuruluşa ve yükseköğretim kurumuna bildirilmektedir. Söz konusu kanunun kabulünden önce öğrencilerin disiplin rejimine dair temel düzenleme olan Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği’nin 24. maddesinde buna ek olarak “çıkarma cezaları”nın yukarıda sayılı kurum ve kuruluşların yanında bütün yükseköğretim kurumlarına, Yükseköğretim Kurulu’na, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi’ne, emniyet makamlarına ve ilgili askerlik şubelerine de bildirilmesi öngörülmekteydi. 7437 sayılı Kanun ile getirilen düzenleme, disiplin cezasına ilişkin verilerin paylaşılacağı ilgililerin kapsamını daraltmış olmakla birlikte yine de ilgili kişinin belki de öğrencilik statüsünün sona ermesine sebebiyet verecek şekilde bursu kesilebilecektir. Bu denli ağır neticeler doğurmaya elverişli bir işlem hakkında, bildirim hangi şartlarda nasıl yapılacağına ve bir süre sonra silinip silinmeyeceğine ilişkin yeterli açıklıkta bir düzenleme yapılmamış, yalnızca kurumların isimlerinin zikredilmesiyle yetinilmiştir.

Disiplin cezalarına ilişkin kayıtların, sicile işlendiği an itibarıyla ilgili olduğu ileri sürülebilirse de unutulma hakkının zaman unsuru gereğince bu kayıtların sonradan ilgisiz hale gelebileceği açıktır. Dolayısıyla bu kayıtların “*sanal sabıka kaydı*”na⁷⁴ dönüşmeden unutulma taleplerine konu edilebilmeleri gerekir.

Bazı yükseköğretim kurumlarının inisiyatif olarak söz konusu hukukî boşluğu kapatmaya çalıştıkları görülse⁷⁵ de bu yöndeki çabalar farklı kurumlarda öğrenci sıfatıyla bulunan kişiler bakımından eşitsiz bir düzenin oluşmasına sebebiyet vermektedir. Her şeyden önce bu yönde bir düzenlemesi bulunmayan kurumlardaki öğrenciler açısından disiplin cezaları için unutulma hakkının kullanılması mümkün olmayacaktır. Ayrıca bu yönde düzenleme yapan kurumların da her zaman için aynı ilkeleri ve kuralları benimsemesi beklenemeyeceğinden haktan yararlanmanın koşulları farklılaşacaktır. Aynı hukukî statüdeki kişiler bakımından hakkın tanınması ve kullanılması açısından nesnel ve makûl bir gerekçeye dayanmayan bu farklılıklar, ayırimcılık yasağı ve eşitlik ilkesine aykırıdır.⁷⁶

Yükseköğretim Kanunu’nun “*Özlük dosyasında saklama*” başlıklı 53/G maddesi uyarınca devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanlarına

⁷³ Mehmet Bedii Kaya, *İnternet Hukuku* (2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021) 358.

⁷⁴ *Hurbain v Belgium* [2023] ECtHR [GC] 57292/16.

⁷⁵ Örnek olarak bkz. ‘Üsküdar Üniversitesi Öğrenci Disiplin Soruşturamalarında Uyulacak Esaslar ve Yazışma Örnekleri’ <<https://uskudar.edu.tr/assets/uploads/sayfa/18/file/uu-ogrenci-disiplin-sorusturmalarindauyulacak-esaslar-ve-yazisma-orneklere.pdf?1>> Erişim Tarihi 19 Eylül 2023; ‘Bilkent Üniversitesi Disiplin Cezalarının Silinmesi Konusunda Senato Kararı’ <<https://w3.bilkent.edu.tr/www/disiplin-cezalarinin-silinmesi-konusunda-senatokarari-18-04-2018>> Erişim Tarihi 19 Eylül 2023.

⁷⁶ Özge Didem Boulanger, ‘Disiplin Cezalarının Özlük Dosyalarından Silinmesi ve Cezalara İlişkin Bilgilerin Üçüncü Kişilere Verilmesi Meselesi’ (2022) (50) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 219, 234.

uygulanacak uyarma ve kınama disiplin cezaları beş, aylıktan veya ücretten kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması veya birden fazla ücretten kesme disiplin cezaları ise on yıl sonra talebe bağlı olarak özlük dosyasından silinebilmektedir. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 9. ve 12. maddeleri uyarınca adli sicil kayıtlarının da silinmesi mümkündür. Aksi durum, orantılılık ilkesiyle bağdaşmaz.⁷⁷

Görüldüğü üzere akademik personel gibi uzun süreli bir statüde ve kişi bakımından disiplin siciline kıyasla çok daha ağır neticeleri olan adli sicil rejiminde dahî cezaların silinmesine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır.⁷⁸ Hattâ mevzuatta öngörülen sürelerin dolmasına rağmen adli sicil kayıtlarının re'sen silinmemesinin, idarenin sorumluluğunu doğuracağı belirtilmiştir.⁷⁹ Daha büyük sonuçları olan bu tür kayıtların silinebilmesine dayanarak çoğun içinde azın da bulunduğu görüşünü esas alan evleviyet ilkesi (*argumentum a fortiori*) gereğince bireyin hayatının çok kısa ve hatalara açık bir dönemine denk düşen ve daha hafif nitelikte olan ve öğrenci disiplin sicili kayıtlarının da silinebilmesi gerekir.⁸⁰

2. Yükseköğretim Kurumları Öğrencilerinin Disiplin Cezaları Bakımından Unutulma Hakkının Tanınmasının Yöntemleri

Orantılılık ilkesi, unutulma talebinin yerine getirilmesinin yöntemini de belirleyebilecek niteliktedir. Belirtildiği üzere unutulma hakkının araçları; silme, yok etme, anonim hâle getirme, içeriğin yayından çıkarılması, erişimin engellenmesi ve indeksten çıkarmadır. Yükseköğretim kurumları öğrencilerinin dijital ve/veya fiziksel ortamda tutulan disiplin kayıtlarının, söz konusu araçlardan hangileriyle unutulma hakkına konu olabileceği hususu açıklığa kavuşturulmalıdır.

Söz konusu kayıtlar, bir arama motoru aracılığıyla herkesin erişimine açık olmadığından, arama motorları ile ilişkilendirilmeme, yani indeksten çıkarma işlemine konu olamaz niteliktedir. Aynı gerekçeyle bu kayıtlara erişimin engellenmesi veya kayıtlara dair içeriğin yayından çıkarılması da mümkün değildir.

⁷⁷ 5352 sayılı Kanun'un 6290 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önceki 12. maddesinde yer alan "5352 sayılı Kanun'un 5. maddesinde sayılan istisnalar dışında, Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve adli sicile kaydedilmiş tüm mahkûmiyet hükümlerinin infaz edilmesinden sonra arşiv kayıtlarında ilgilinin ölümüne kadar veya kayıtdan girildiği tarihten itibaren seksen yıl süreyle muhafaza edilmesi" yönündeki hüküm, Anayasa Mahkemesi'nin 20.01.2011 tarihli kararıyla iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi'ne göre "tüm suçlara ilişkin arşiv kayıtlarının bu kadar uzun süre muhafaza edilmesi, suç ve cezaların nitelikleri veya ağırlıkları dikkate alınmadan tüm suçlar için geçerli tek bir sürenin belirlenmesi, bu sürenin arşiv kaydına alınmayı gerekli kılan amaçla orantılı ve makûl olmaması nedeniyle" Anayasa'ya aykırıdır.

⁷⁸ Akademik personele verilen disiplin cezalarını silme işleminin de özlük dosyasında saklanacağını öngören düzenlemeler mevcuttur. Örnek olarak bkz. 'Ankara Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Soruşturma Rehberi' md. A/13<<http://hukukmusavirligi.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/115/2016/09/Soru%C5%9Fturma-Rehberi-1.pdf>>. Erişim Tarihi 19 Eylül 2023. Bu gibi durumlarda gerçek bir unutulma hakkından bahsetmek mümkün değildir. Bu konuda Avukatlık Kanunu'nun 160. maddesi olumlu bir örnektir. Buna göre ilgili kişinin, cezanın uygulanmasından sonraki beş yıl disiplin cezası almamış olması halinde, disiplin cezasının silinmesine karar verilir ve sicil dosyasındaki disiplin bölümü çıkartılarak yenisi düzenlenir.

⁷⁹ Çağlayan, Koca ve Saka (n 6) 295.

⁸⁰ Benzer görüş için bkz. Boulanger (n 76) 236.

Öte yandan bu kayıtlar; silme, yok etme veya anonim hâle getirme işlemlerine elverişlidir. Adli Sicil Kanunu, önceki mahkûmiyet kararına ilişkin adli sicil ve arşiv kaydının tamamen silinmesi yöntemini benimsemiştir. Ceza mahkûmiyeti gibi ağır neticeler doğurmaya elverişli kayıtlar için benimsenen silme yöntemi, buna nazaran çok daha hafif nitelikteki öğrenci disiplin cezaları için asgarî sınır teşkil etmelidir. Dolayısıyla öğrenci disiplin cezaları hakkında silme yönteminden daha hafif bir tedbir başvurmak olanaksızdır. Bu nedenle “*kişisel verilerin başka verilerle eşleştirilse dahî hiçbir surette kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilişkilendirilemeyecek hâle getirilmesi*”ni ifade eden anonim hâle getirme, bir seçenek olmaktan çıkmıştır.

Geriye yalnızca “*kişisel verilerin ilgili kullanıcılar için hiçbir şekilde erişilemez ve tekrar kullanılamaz hâle getirilmesi işlemi*”ne karşılık gelen silme ile “*kişisel verilerin hiç kimse tarafından hiçbir şekilde erişilemez, geri getirilemez ve tekrar kullanılamaz hâle getirilmesi*”ni anlatan yok etme yöntemleri kalır. Ancak Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik’in⁸¹ 8. maddesindeki silme tanımı ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun 7. maddesinin gerekçesindeki⁸² silme tanımları uyumsuzdur.⁸³ Kanun gerekçesine göre silme, ilgili verilerin hiçbir suretle geri getirilemeyecek şekilde imhasıdır. Yönetmelik ise silmeyi daha hafif bir tedbir olarak düzenlemiş ve verileri erişilemez, kullanılamaz kılmakla yetinmiştir. Silme yönteminin, Adli Sicil Kanunu’nda öngörüldüğü biçimiyle düzenlenmediği açıktır. Zira Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’na göre özel kanun niteliğini haiz Adli Sicil Kanunu’nda silme, arşiv kaydının tümüyle imhası anlamına gelmektedir. Yükseköğretim kurumları öğrencilerinin disiplin kayıtlarının imhasına yönelik özel bir düzenleme de bulunmadığından genel düzenleme olan Yönetmelik’teki silme yönteminin tercih edilmesinin, Adli Sicil Kanunu’ndaki silmeye nazaran daha hafif bir tedbir olması sebebiyle ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil edeceği açıktır.

Bu durumda yükseköğretim kurumları öğrencilerinin, kendileri hakkındaki disiplin kayıtları bakımından unutulma hakkından yararlanmalarının yegâne aracı, ilgili verilerin yok edilmesidir. Böylece imha edilen veriye arşiv görevlilerinin dahî yeniden erişimi mümkün olmaz.

Fizikî ortamdaki disiplin kayıtlarının yok edilmesi için kâğıtların yırtılması, yakılması gibi yöntemler elverişlidir. Yükseköğretim Bilgi Sistemi (YÖKSİS) gibi dijital ortamdaki disiplin kayıtları ise verilerin tutulduğu ortamın niteliğinde göre

⁸¹ Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik, RG 28 Ekim 2017/30224.

⁸² 31853594-101-580-249 sayılı ve 18.01.2016 tarihli Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı, <<https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D26/Y1/T1/WebOnergeMetni/ddd9d48-b762-4800-b18d-c756cb9c0764.pdf>> Erişim Tarihi 22 Aralık 2023.

⁸³ Söz konusu uyumsuzluğa dikkat çeken eser için bkz. Çağlayan, Koca ve Saka (n 6) 53.

farklı yöntemlere başvurmayı gerektirir.⁸⁴ Sabit diskler gibi manyetik veri depolama ortamları söz konusu olduğunda imha yöntemleri de-manyetize etme⁸⁵, üzerine veri yazma⁸⁶ ve fiziksel yok etme şeklindedir. Bunlardan son ikisi, DVD gibi optik veri depolama araçları için de geçerlidir. Kurumların bilgi işlem servisleri gibi yerel sanallaştırma ortamlarındaki veriler ise ancak yazılım aracılığıyla imha edilebilmektedir. Son olarak ilgili kayıtların bulut veri depolama ortamlarında tutulduğu hâllerde kişisel verileri kullanılır hâle getirmek için gerekli şifreleme anahtarlarıyla birlikte ilgili verilerin tüm kopyalarının yok edilmesi gerekir.

Sonuç

Sonuç olarak; devletin, özel hayatın gizliliği hakkında doğan pozitif yükümlülüklerine aykırı bir şekilde düzenleme yapmamış olması nedeniyle, kişisel verilerin güvenliği bakımından risk altında bulunan bir grup olarak yükseköğretim kurumları öğrencilerinin, disiplin cezası gibi basit bir hukukî işlemin ömür boyu sicillerinde kayıtlı kalmasından ötürü, bugünlerine ve yarınlarına ön yargıyla yaklaşılması ihtimali doğmaktadır. Yükseköğretim kurumları öğrencilerinin, disiplin cezaları bakımından, özel hayatın gizliliği hakkının bir gereği olarak unutulma hakkından yararlanamaları ayırıcılık yasağının ihlâlî anlamına gelir. Güç asimetrisi ile kuralların muğlaklığından doğan müdahale ihtiyacına binaen bu eksikliğin giderilerek, gençlerin geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki hayatlarına dair muhtemel risklerden özgürleştirilmeleri gerekir.

Bu konudaki önerimiz; Türk hukuku bakımından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun bir an önce Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'yle uyumlu bir şekilde yeniden düzenlenerek unutulma hakkının esaslı bir hukukî dayanağa kavuşturulması ve başta Yükseköğretim Kanunu olmak üzere ilgili mevzuatta değişiklikler gidilerek yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin aldıkları öğrenci disiplin cezalarına ilişkin kayıtlar bakımından yok etme yöntemi aracılığıyla unutulma hakkının tanınmasıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- Z.O., K.B.Ç.; Veri Toplama- Z.O., K.B.Ç.; Veri Analizi/Yorumlama- Z.O., K.B.Ç.; Yazı Taslağı- Z.O., K.B.Ç.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Z.O., K.B.Ç.; Son Onay ve Sorumluluk- Z.O., K.B.Ç.; Malzeme ve Teknik Destek- Z.O., K.B.Ç.; Süpervizyon- Z.O., K.B.Ç.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

⁸⁴ 'Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Rehberi' <<https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/bc1cb353-ef85-4e58-bb99-3bba31258508.pdf>>, 9-13.

⁸⁵ De-manyetize etme, "manyetik medyanın özel bir cihazdan geçirilerek gayet yüksek değerde bir manyetik alana maruz bırakılması ile üzerindeki verilerin okunamaz biçimde bozulması işlemidir." Bkz. ibid. 9.

⁸⁶ Üzerine veri yazma, "manyetik medya ve yeniden yazılabilir optik medya üzerine en az yedi kez 0 ve 1'lerden oluşan rastgele veriler yazarak eski verinin kurtarılmasının önüne geçilmesi işlemidir. Bu işlem özel yazılımlar kullanılarak yapılmaktadır." Bkz. ibid. 11.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- Z.O., K.B.Ç.; Data Acquisition- Z.O., K.B.Ç.; Data Analysis/Interpretation- Z.O., K.B.Ç.; Drafting Manuscript- Z.O., K.B.Ç.; Critical Revision of Manuscript- Z.O., K.B.Ç.; Final Approval and Accountability- Z.O., K.B.Ç.; Material and Technical Support- Z.O., K.B.Ç.; Supervision- Z.O., K.B.Ç.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

- Ahi Ş, ‘Kişilere Kişisel Verileri Üzerinde Kontrol Yetkisi Veren Hak’ (2014) 42 (161) Bilişim Dergisi 98-108.
- Akdeniz Y, ‘Hafızamız Siliniyor İnternet Sansürlerinin Unutulma Hakkı Boyutu’ (İfade Özgürlüğü Derneği 2022).
- Akgül A, ‘Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: “Unutulma Hakkı” ve AB Adalet Divanı’nın “Google Kararı”’ (2015) (116) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 11-38.
- Akkurt SS, ‘17.06.2015 Tarih, E. 2014/4-56, K. 2015/1679 Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı ve Mukayeseli Hukuk Çerçevesinde “Unutulma Hakkı”’ (2016) 65 (4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2605-2635.
- ‘Ankara Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Soruşturma Rehberi’ <<http://hukukmusavirligi.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/115/2016/09/Soru%C5%9Fturma-Rehberi-1.pdf>> Erişim Tarihi 19 Eylül 2023.
- Bernal PA, ‘A Right to Delete?’ (2011) 2 European Journal of Law and Technology <<https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/75>> accessed 7 September 2023.
- ‘Bilkent Üniversitesi Disiplin Cezalarının Silinmesi Konusunda Senato Kararı’ <<https://w3.bilkent.edu.tr/www/disiplin-cezalarinin-silinmesi-konusunda-senatokarari-18-04-2018>> Erişim Tarihi 19 Eylül 2023.
- Boulanger ÖD, ‘Disiplin Cezalarının Özlük Dosyalarından Silinmesi ve Cezalara İlişkin Bilgilerin Üçüncü Kişilere Verilmesi Meselesi’ [2022] Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 219-240.
- Cecile DT, ‘The Right to Be Forgotten and the Informational Autonomy in the Digital Environment’ (Publications Office of the European Union 2013) Scientific analysis or review LB-NA-26434-EN-N <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC86750/jrc86750_cecile_fv.pdf> accessed 19 September 2023.
- Çağlayan R, Koca M ve Saka R, *Avrupa Birliği Hukuku, İdare Hukuku ve Ceza Hukuku Açısından Kişisel Verilerin İmhası* (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2022).
- Çelik Y, ‘Özel Hayatın Gizliliğinin Yansımaları Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı’ [2017] Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 391-410.
- Çelikel S, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Kapsamında Veri Sorumlusu ve Veri Sorumlusunun Yükümlülükleri* (Seçkin Yayıncılık 2022).
- Çobansoy G, ‘İnsan Hakları Açısından Kişisel Verilerin Korunması Sorunu’ (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü 2020).
- Dülger MV, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku* (3. Baskı, Hukuk Akademisi 2020).
- Elmalıcı H, ‘Bilişim Çağının Ortaya Çıkardığı Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı’ (2016) 65 (4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1603-1636.
- Evliyaoğlu SA, ‘Dünya Anayasalarında “Gençlik Hakları” ile İlgili Maddeler ve Türkiye’deki Duruma İlişkin Bir Değerlendirme’ (2021) (88) EKEV Akademi Dergisi 479-502.

- Foucault M, 'Prison Talk' in Colin Gordon (ed), Colin Gordon and others (trs), *Power/Knowledge Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* (Pantheon Books).
- 'Gençler ve Anayasa Yeni Anayasa Yapım Sürecinde Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)'nın Önerileri ve 1982 Anayasası'nın Gençlik Temelinde Gözden Geçirilmesi' (Toplum Gönüllüleri Vakfı 2012) <<https://www.tog.org.tr/wp-content/uploads/2018/12/Genc%CC%A7ler-Anayasada-Nas%C4%B1-Olmal%C4%B1-TOG-Go%CC%88ru%CC%88s%CC%A7u%CC%88.pdf>> Erişim tarihi 19 Eylül 2023.
- Gülener S, 'Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak "Unutulma Hakkı"' (2012) (102) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 219-240.
- Karacan O, 'Unutulma Hakkı ve Cinsel Saldırı Failleri' (2022) 19 (1) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 191- 215.
- Kaya BC, 'Gelişen Teknolojiler Işığında Unutulma Hakkı' (2023) 97 (4) İstanbul Barosu Dergisi 198-217.
- Kaya MB, *İnternet Hukuku* (2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021).
- 'Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Rehberi' <<https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/bc1cb353-ef85-4e58-bb99-3bba31258508.pdf>>
- Küzeci E, 'İstatistikî Birimler ve Bilgilerin Geleceğini Belirleme Hakkı' (2014) 32 (1) İnsan Hakları Yıllığı 53-75.
- Laçın İ, 'Unutulma Hakkı' (2015) I Doç. Dr. Melike Batur Yamaner'in Anısına Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 391-418.
- Mayer-Schönberger V, *Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age* (Princeton University Press 2009).
- Reding V, 'The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age' (2012) <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_12_26> accessed 19 September 2023.
- Ringelheim J, 'Processing Data on Racial or Ethnic Origin for Antidiscrimination Policies: How to Reconcile the Promotion of Equality with the Right to Privacy?' (2007) <<https://papers.ssrn.com/abstract=983685>> accessed 19 September 2023.
- Salihpaşaoğlu Y ve Değirmencioğlu B, 'Unutulma Hakkının Bir "İnsan Hakkı"na Dönüşme Yolculuğu' (2020) 24 (2) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 361- 388.
- Sözüer E, *Unutulma Hakkı - İnsan Hakları Hukuku Perspektifinden Bir İnceleme* (On İki Levha Yayıncılık 2017).
- Şenel L, *Anayasalarda İnsan Hak ve Özgürlüklerinin Tanınması Sorunu* (On İki Levha Yayıncılık 2020).
- Tansuğ Ç, 'İdare Hukuku Perspektifinden Unutulma Hakkı' (2021) 0 Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1565-1599.
- Turgut C, *Kişilik Hakkının Bir Görünümü Olarak Unutulma Hakkı* (On İki Levha Yayıncılık 2021).
- 'Üsküdar Üniversitesi Öğrenci Disiplin Soruşturmasında Uyulacak Esaslar ve Yazışma Örnekleri' <<https://uskudar.edu.tr/assets/uploads/sayfa/18/file/uu-ogrenci-disiplin-sorusturmalarinda uyulacak-esaslar-ve-yazisma-ornekleri.pdf?1>> Erişim tarihi 19 Eylül 2023.
- Vincent D, *Mahremiyetin Kısa Tarihi* (Çev.Orhan Düz, Fol Kitap 2022).
- Xanthoulis N, 'The Right to Oblivion in the Information Age: A Human-Rights Based Approach' (2013) 10 US-China Law Review 84- 98.

Yavuz C, *İnternet'teki Arama Sonuçlarından Kişisel Verilerin Kaldırılması Unutulma Hakkı* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2020).

Yücesoy SA, ‘Teknoloji ve İnternetin Gelişimiyle Yaşanan Hukukî Bir Sorun Kişisel Verilerin Dijital Hafızalardan Silinmesi Talebi: Unutulma Hakkı’ (2016) Yeni Türkiye.

Yararlanılan Kararlar

Ali Kızılcık Başvurusu [2017] Anayasa Mahkemesi 2014/5552, 14/12/2017-30270 RG.

Benedik v Slovenia [2018] ECtHR 62357/14.

CK Başvurusu [2018] Anayasa Mahkemesi 2014/19685, 17/5/2018-30424 RG.

Google Spain SL and Google Inc v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González [2014] ECJ Case C-131/12.

Hurbain v Belgium [2023] ECtHR [GC] 57292/16.

Kişilerin Ad ve Soyadı ile Arama Motorları Üzerinden Yapılan Aramalarda Çıkan Sonuçların İndeksten Çıkarılmasına Yönelik Talepler [2020] Kişisel Verileri Koruma Kurulu 2020/481.

Magyar Helsinki Bizottság v Hungary [2016] ECtHR [GC] 18030/11.

Malone v the United Kingdom [1984] ECtHR 8691/79.

ML and W.w v Germany [2018] ECtHR 60798/10, 65599/10.

NBB Başvurusu [2016] Anayasa Mahkemesi 2013/5653, 24/8/2016-29811 RG.

Necmiye Çiftçi ve Diğerleri Başvurusu [2014] Anayasa Mahkemesi 2013/1301.

Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v Finland [2017] ECtHR [GC] 931/13.

The Sunday Times v the United Kingdom (no 1) [1980] ECtHR 57583/10, 1245/11, 4189/11.

Youth Initiative for Human Rights v Serbia [2013] ECtHR 48135/06.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı 2016 [31853594-101-580-249].

2019/16150 [2020] Kamu Denetçiliği Kurumu 2020/4060-S.20.6491.

2020/3042 [2020] Kamu Denetçiliği Kurumu 2020/7273-S.20.11515.

2020/13099 [2020] Kamu Denetçiliği Kurumu 2020/77235-S.20.84021.

2022/9421 [2022] Kamu Denetçiliği Kurumu 2022/15246-S.22.23349.

[1983] Federal Almanya Anayasa Mahkemesi 65 BVerfGE 1.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 4-56/1679, 17.06.2015.

